

MÓDSZERTAN

A MUNKAERŐ-PIACI MOBILITÁS ÉS HÁZTARTÁS-ÖSSZETÉTEL VÁLTOZÁSÁNAK HATÁSA AZ ÉLETKÖRÜLMÉNYEK NÉHÁNY ELEMÉRE

HARCSA István

Központi Statisztikai Hivatal
H-1024 Budapest, Fényes Elek u. 14-18.; e-mail: istvan.harcsa@ksh.hu

Abstract: The paper try to give a more sophisticated picture about the changing social stratification, using the dynamic view of social reproduction processes. The study deals with the question how the labor- market mobility and changing of the household structure have an effect on some characteristics of the living conditions, first of all on the income position and on the objective and subjective deprivation. According to the hypothesis of the study, we can get more detailed information of forming of living condition, by dynamic mirroring of the social-demographic position. The analysis based on the Census 2001 and the Income and Living Conditions Survey 2005 (in Hungarian: *Változó Életkörülmények Adatfelvétel*) which were linked on micro level. Using the database we can observe the changes for more than four year period. The social-demographic position and those of mobility categories mirroring their changes showed – more or less – hierarchical structure: it means, the more advantageous were the activity-change on personal or household level, the more advantageous were the characteristics of the living conditions.

Összefoglaló: A tanulmány tágabb értelemben a társadalmi újratermelődési folyamatok dinamikus megközelítésével – a korábbiakhoz képest – árnyaltabb képet kíván adni a társadalmi tagozódás formálódásáról. Ezen belül is arra fókuszál, hogy bemutassa a munkaerő-piaci mobilitásnak, illetve háztartás-összetélváltozásnak az életkörülmények néhány alapvető jellemzőjére – így elsősorban a jövedelmi helyzetre, valamint az objektív és a szubjektív deprivációra – gyakorolt hatását. A kutatás kiinduló feltételezése szerint a társadalmi-demográfiai pozícióban bekövetkezett változások dinamikus leképezésével részletesebb információkat nyerhetünk az életkörülmények alakulására vonatkozóan. A dinamikus indikátorok kialakításához a KSH által 2005-ben elindított, Változó Életkörülmények Adatgyűjtés nyújtotta az alapot, amelyhez – a megfigyelési időszak kiterjesztése érdekében – hozzákapcsoltuk a 2001. évi népszámlálás megfelelő adatait. Ily módon több mint négyéves időszak változásait lehetett rögzíteni.

A társadalmi-demográfiai pozíció, illetve annak változását tükröző mobilitási kategóriák többnyire hierarchikus elrendeződést mutattak: konkrétan minél inkább előnyös volt az

egyéni, illetve a háztartási szintű aktivitásváltás, illetve a háztartás-összetételváltozás, annál kedvezőbben alakultak a vizsgált életkörülmény jellemzők.

Keywords: social indicators, social-demographic position, labor-market mobility, household structure

Kulcsszavak: társadalmi jelzőszámok, társadalmi-demográfiai pozíció, munkaerő-piaci mobilitás, háztartásszerkezet

Egy korábbi tanulmány (Harcza 2008) a munkaerő-piaci mobilitással, valamint a háztartás-összetétel megváltozását tükröző jelzőszámok kialakításával, illetve ezeknek a társadalmi tagozódással kapcsolatos értelmezhetőségével foglalkozott. E mostani elemzés ezen indikátoroknak az életkörülmények szempontjából fontos szegmensekben való használhatóságát kívánja illusztrálni.

Viszonylag ritkábban találkozhatunk a dinamikus jelzőszámokat alkalmazó hazai kutatással, illetve az erre alapozott elemzésekkel, már csak azért is, mert az ehhez szükséges longitudinális, panel jellegű vizsgálatok meglehetősen költségesek. Részben ez utóbbi ok, részben elsősorban a nagyon eltérő kutatási célok miatt sem alakulhattak ki e téren az alkalmazott módszertanra vonatkozó konszenzusos megoldások.

Úgy véljük azonban, hogy – eme adottságokat is figyelembe véve, a tanulságok összegzése érdekében – célszerű áttekinteni azokat az elemzéseket, amelyek jelen kutatás tematikájával, akárcsak kitérő jelleggel érintkeznek.

Ezzel kapcsolatosan kettős cél vezetett bennünket: egyrészt ízelítőt adni a sokszínű tematikai palettáról, és ezzel összefüggésben az e kutatásokban alkalmazott dinamikus indikátorokról, másrészt annak felvillantása, hogy az adott kérdéskör kapcsán milyen főbb következtetésekre jutottak.

KÖRKÉP AZ EDDIGI KUTATÁSOKRÓL

Jövedelemdinamika és ennek összefüggése más anyagi-egzisztenciális dimenzióval

A külföldi és a hazai kutatásokban egyaránt az egyének, illetve a háztartások jövedelmi helyzetében bekövetkezett változások megfigyelése a leggyakoribb, ami feltehetően összefügg a szegénység vizsgálatok igen nagy elterjedtségével. A panel adatgyűjtéseken alapuló jövedelemdinamikai vizsgálatok közül elsőként Spéder Zsolt kutatását (2002) kell megemlítenünk, amelyben – a TÁRKI által 1992–1997 között végzett Magyar Háztartás Panelnek (MHP) az adataira alapozva – a dinamikus jelzőszámok mindez ideig legszélesebb körű alkalmazása jelenik meg. A kutatás legnagyobb erénye az, hogy a szegénységet többdimenziós metszetben, dinamikus megközelítésben próbálta megragadni. A minta elemszámából fakadó lehetőségeket a szerző maximálisan kihasználta, sőt – saját bevallása szerint – néha túl is lépett azon, ám módszertani szempontból ezek a kísérletek hasznosak, mert felvillantják a lehetőségeket a jövőbeni kutatások számára.

- A szegénységdinamikára vonatkozóan az alábbi típusú indikátorokat használta:
- a felnőtt személyek longitudinális szegénységhelyzete a legkülönbözőbb társadalmi-demográfiai jellemzők szerint, a „hányszor volt szegény” alapváltozóra építve,
 - a szegénységi időszak, illetve az összes szegényév megoszlása a szegénységi időszakok, valamint a szegénységi évek száma szerint,
 - tranzíciós mátrixok a jövedelmi pozíció egymás utáni éveken, illetve 1992–1997 közötti időszakban bekövetkezett változásának (jövedelmi kvintilisek alapján való) bemutatására,
 - a jövedelmek források szerinti összetétele a longitudinális szegénység egyes típusaiban.

Az említetteken kívül egyrészt dinamikus indikátorokkal vizsgálta a longitudinális szegénység összefüggését az életkörülmények néhány fontos elemével, így

- a lakáshellyel,
- a hó végi pénzzavar típusaival,
- valamint a fogyasztási feszültség intenzitásának megjelenésével.

Másrészt a lakáshelyzetben két év alatt (1992–1994 között) bekövetkezett változások bemutatására is kialakított egy aggregált szintű indikátort.

Az általa kialakított jelzőszámok jól érzékeltették a társadalom tagjainak egyik pozícióból a másikba történő mozgását, illetve az e mozgást meghatározó tényezők szerepét. Fontos megállapítása a szerzőnek, hogy „*Noha sokan érkeznek a szomszédos jövedelmi osztályból, a magasabb jövedelmi kategóriák szintén igen jelentősen járulnak hozzá a szegények körének kialakulásához.*” Továbbá, „*Eszerint az idő előrehaladtával egyrészt csökken az újonnan belépők aránya, másrészt nő a szomszédos jövedelmi osztály mint rekrutációs bázis jelentősége.*” „... az átalakuló magyar társadalmat, a fejlett ipari társadalmakhoz hasonlóan, az jellemzi, hogy a szegénység „benyomul” az (alsó) középrétegek élettapasztalataiba.” (Spéder 2002: 83–84)

Cseres-Gergely Zsombor kutatásában (2005) arra kereste a választ, hogy vajon „... megfigyelhető-e akár az inaktívvá vált személy, akár családjában olyan törekvés, hogy a beállt jövedelemváltozásra reagáljon, annak terhét csökkenteni próbálna” (Cseres-Gergely 2005: 13). A vizsgálathoz a KSH által 1993–2001 között végrehajtott Háztartási Költségvetési Felvételből (HKF), a panelként kialakított mintarész nyújtott empirikus adatforrást.

A vizsgálat azzal a feltételezéssel élt, hogy „... ha a háztartás összetétele nem változott, az azokhoz tartozó emberek adatai három különálló, de azonos szerkezetű adatbázissá kapcsolhatók össze” (Cseres-Gergely 2005: 16). Ez az alapvetés azonban vitatható, mert – az általam végzett vizsgálatból is kiderült, hogy – a háztartások összetétele ennyi idő elteltével természetesen változik, ez azonban csak akkor okoz gondot, ha ezt nem kezeljük valamilyen módszerrel. A kapott eredményeket értékelve a szerző azt a következtetést vonta le, hogy „*A háztartások időbeni követésével megállapítható, hogy a nyugdíjazás után az érintettek személyes jövedelme átlagosan legfeljebb 25%-kal csökkent, egy főre jutó háztartási jövedelme átlagosan legfeljebb 13%-kal csökkent. Munkanélküliek esetében a nyugdíjazás sokszor nem is okoz jövedelmi változást. ... A jövedelmek nagyságát közvetlenül és közvetve, a kiadások szerkezetén keresztül vizsgálva sem találunk jelentős csökkenést, vagy növekedést. Ez az eredmény*

arra utal, hogy a korhatár alatti nyugdíjasok körében nem gyakori a szürke vagy fekete munkavállalás.” (Cseres-Gergely 2005: 3)

A jövedelem és a kiadás dinamikai vizsgálatát állította középpontba a Kapitány Zs., Molnár Gy. és Virág. I. által végzett kutatás (2005) is. A szerzők – a HKF hároméves rotációs paneljei alapján – dinamikus jövedelmi és kiadási indikátorokat mutattak be. A dinamikát nem a hagyományos tranzíciós mátrixok segítségével próbálták érzékelteni, hanem azt vizsgálták, hogy az egyes jövedelem kategóriákhoz tartozóknak mekkora arányban (hány százalékkal) változott egyik időpontról a másikra a jövedelmük, vagy a kiadásuk. Az indikátor előnye – a hagyományossal szemben –, hogy plasztikusabban érzékelteti a tényleges jövedelemdinamikát. Ily módon elkerülhető az a helyzet, hogy ha valaki – a kiinduló évben – egy adott jövedelmi kategória felső határához állt közel, és már viszonylag kismértékű jövedelem növekedés révén is átkerülhetett a következő kategóriába, tehát mobilnak minősült, míg ha ugyanezen kategória alsó határához állt közel, és – az előbbi esethnél nagyobb növekedés mellett – eljutott e kategória felső határához, akkor immobilnak.

Egyéb témák

A KSH egy korábbi, házasodottakra irányuló longitudinális adatgyűjtése (Kamarás-Szukits 2004) *csak érintőlegesen foglalkozott az anyagi helyzet dinamikájával, amelyre vonatkozóan retrospektív adatokra támaszkodtak.* A szerzők az anyagi helyzet tíz év alatt bekövetkezett alakulását és a házasságok stabilitását vetették egybe. Ez alapján kiderült, hogy *„A javuló anyagi helyzet jár együtt a legkisebb, a romló pedig a legnagyobb házasságfelbomlási aránnyal. Különösen azoknak a nőknek a helyzete romlott anyagilag, akiknek nem sikerült újabb párkapcsolatot létesíteniük a válást, vagy az özvegyülést követően. Ha viszont van újabb párkapcsolat, akkor nagyobb az esélye az anyagi helyzet javulásának, mint akkor, amikor az eredeti házasságukban élnek a párok.”* (Kamarás-Szukits 2004:13) Ugyanezen adatgyűjtésre alapozva használták a *kívánt gyermekszám – 1991–2001 közötti – alakulását bemutató dinamikus indikátort*, amely alapján részletes betekintést kaphattunk az egyéni szintű családtervek időbeni formálódására vonatkozóan.

Egy másik, a Népeségtudományi Kutatóintézet által végzett – longitudinális adatgyűjtésre támaszkodó – demográfiai témájú kutatás (Pongrácz–S. Molnár 1994) a serdülőkorban szült anyák helyzetét vizsgálta. A kutatást értékelő elemzésben a *családi állapot változására vonatkozóan alakítottak ki dinamikus indikátort, és ezt egybevetették az életkörülmények, valamint a gyermekneveléssel kapcsolatos más változókkal.* A szerzők megállapítása szerint a serdülőkorban szült nők házasságai semmivel sem bizonyultak bomlékonyabbnak, mint amennyire az korosztályuk népességében jellemző volt. A fiatalkori gyermekszülés következtében az érintettek nem kerültek rosszabb helyzetbe, mint amiben felnevelkedtek, sőt családalapításuk alapvetően megfelelt saját társadalmi környezetük normáinak. Ők maguk is sokgyermekes családból származtak, és a tíz alatt megvalósult termékenységük is jelentősen a korosztályukra jellemző országos átlag felett volt.

Egy másik korábbi KSH vizsgálat (Harcsa 2000) az önkormányzatok által szociális segélyben részesített népességre vonatkozóan gyűjtött longitudinális adatokat. A vizsgálat – áramlási mátrixok segítségével – *alapvetően a segélyezési rendszerben való fluktuációra, a jövedelmi dinamikára, valamint a jövedelem dinamika, illetve a segélyösszegek dinamikája közötti összefüggésekre koncentrált.*

Kimutatható volt, hogy – 90-es évek második felében – a segélyezési rendszeren belül folyamatosan csökkent az újonnan belépők, és növekedett a hosszabb ideje bentlévők aránya, ami arra engedett következtetni, hogy a tartósan szegények újratermelődése a segélyezési rendszer keretein belül is tetten érhető. Mindez alapvetően azal függött össze, hogy a munkaerő-piaci pozíció szempontjából periférikus helyzetben levőknek egyre kevesebb volt az esélye arra, hogy visszakerülhessenek a tartós foglalkoztatás rendszerébe.

Módszertani és a szociológiai mondanivaló szempontjából is tanulságos Kertesi Gábornak a cigányfoglalkoztatás leépülését bemutató kutatása (Kertesi 2000), *amelyben retrospektív jellegű adatgyűjtésből származó információkat használt a cigányság munkaerő-piaci mobilitásának bemutatására.* Az elemzéshez az 1993-1994. évi reprezentatív cigányfelvételben – az első munkábaállástól a felvétel időpontjáig felvett – részletes munkatörténeti adatokat vette alapul. A vizsgálat külön erénye, hogy a munkatörténeti információk alapján képzett panelállomány adatai mellett párhuzamosan használta az éves, keresztmetszeti állapotot tükröző adatokat. Ez utóbbiak a KSH munkaerő-felvételei, háztartási költségvetési, valamint népszámlálási felvételeiből származtak, és ebből merítette a nem cigány népességre vonatkozóan – a foglalkoztatottsággal kapcsolatos – összehasonlítható adatokat. A módszer nagyon tanulságos, hiszen mint írja: *„Választott elemzési módszerünk – nevezetesen, hogy nem egyének, hanem kohorszok foglalkozási élettörténetét kísérvük figyelemmel – lehetővé teszi egy viszonylag jól kezelhető pótmegoldás kidolgozását. Ha időben egymást követő, nagy esetszámú keresztmetszeti mintákon belül rögzítünk kohorszokat, akkor az egymást követő évek mintáiban megfelelő számú korévvvel elcsúsztatott korcsoportok definiálásával a kiinduló kohorszok kvázi panelmintáit hozhatjuk létre.”* (Kertesi 2000: 417) A szerző tehát egyfelől (a nem cigány népesség esetében) a kohorsz technikára, másfelől (a cigány népességre vonatkozóan) a retrospektív kérdéssel összeállított panelállományra támaszkodott.

A cigány népesség foglalkoztatottságának alakulására vonatkozóan kimutatta, hogy – 1989–1994 között – *... a foglalkoztatásból való kiáramlás és beáramlás rátái a korábbi 6-8 százalékkal szemben lényegesen magasabb szinten, a korábbi ráták dupláján, valahol 15 százalék fölött stabilizálódnak majd*” (Kertesi 2000: 412). *„Míg 1985–1987 között a roma férfiak esetében mintegy 70 százalékot tettek ki az év egészét kitöltő, tartós munkaviszonyok, addig e tartós munkavállalások aránya 1991 és 1993 között csaknem a felére (37-38 százalékra) csökkent.”* (Kertesi 2000: 415)

Időben a legfrissebb, és feltehetően a legígéretesebb vizsgálatok közé tartozik a Népeségtudományi Kutatóintézet által 2001-ben, illetve 2004-ben *„Életünk fordulópontjai”* címmel végzett panel vizsgálata, amely alapján a nemrég megjelent kötet (Spéder–Kapitány 2007) *a gyermekvállalási tervek megvalósulására vonatkozóan adott közre dinamikus jelzőszámokat.* Így például kimutatták, hogy a korábban gyer-

mekvállalási szándékkal rendelkezőknek, vagy ilyen szándékkal nem rendelkezőknek végül is született-e gyermeke, vagy sem. Ha igen, akkor azt vélelmezhetően milyen objektív, illetve szubjektív tényezők határozták meg. Az elemzés jól illusztrálta, hogy – a gyermekvállalásban – a keresztmetszeti alapon mért makroszintű tendenciák évről-évre alig változtak, ezzel szemben a mikroszinten, dinamikus jelzőszámok alapján bemutatott kép mögött igen erőteljes belső mozgások voltak.

Ugyancsak az „*Életünk fordulópontjai*” c. adatgyűjtésből származó információkra támaszkodott egy másik elemzés (Monostori 2007), amely a korai nyugdíjazás társadalmi-demográfiai okait próbálta feltárni. A tanulmány a korai nyugdíjazás szempontjából *szóba jöhető népesség gazdasági aktivitására, illetve az abban bekövetkezett mobilitásra vonatkozóan közölt dinamikus jelzőszámokat*. Majd erre alapozva – hosszabb időtávot átfogó értékelés alapján – megállapította, hogy: „*A középkorú és idősebb generációk korai nyugdíjazás iránti vágya nagyon erős – a 2000-es évek első felében sokkal erősebb, mint az 1990-es évek közepén –, és ez döntő mértékben realizálódik is a későbbiekben, azaz az érintettek valóban a hivatalos korhatár előtt lépnek ki a munkaerő-piacról.*” (Monostori 2007: 250)

E viszonylag részletes, tematikailag meglehetősen színes körkép legfőbb tanulsága az, hogy a dinamikus jelzőszámok használatában:

- nem jelenik meg, vagy csak nagyon érintőlegesen az egységes fogalom használat,
- a használt osztályozási kategóriákat érthetően mindig az éppen aktuális kutatási célok határozták meg, ami önmagában nem probléma, ha emellett biztosított a fogalmak és kategóriák közötti átjárás,
- mindezek nagyon szűk körre szorítják az összehasonlíthatósági lehetőségeket.

A JELENLEGI KUTATÁSRÓL

Az elemzés adatbázisát a KSH által – rotációs panelmintán – 2005-ben indított *Változó Életkörülmények Adatgyűjtés* adta, amelyet egyébként az EUROSTAT kezdeményezett, és minden tagországban kötelező jelleggel hajtották végre. Magyarországon a felvétel a 2005. évi mikrocenzus mintájára épült, ezért lehetőség volt arra, hogy az alapváltozókra vonatkozó információkat összekapcsoljuk a 2001. évi népszámlálás megfelelő adataival. Ily módon időben jelentősen ki lehetett terjeszteni a panel időszak hosszát.

Előre kell bocsátani, hogy a jelen kutatás lehetőségeit is behatárolta a rendelkezésre álló adatbázis adottsága, továbbá a meglévő (népszámlálási) fogalmakhoz, valamint a keresztmetszeti állapotokat tükröző (hagyományos) jelzőszámokhoz való igazodás kényszere, és így módon az összehasonlíthatóság, mint lehetséges igény, ez esetben is legfeljebb csak korlátozottan érvényesülhetett.

Fontos azt is megemlíteni, hogy a kutatás során alternatív rendezőelvek kialakítására is törekedtem. Mire gondolok itt? Elsősorban a jelenségek kutatásakor feltételezett ok-okozati összefüggések bizonyos területeken való újragondolására, vagy ha úgy tetszik *párhuzamos megközelítések alkalmazására*.

Így például a jövedelemdinamikai, illetve ezzel összefüggésben a szegénység vizsgálatoknál alkalmazott eddigi megközelítések többnyire abból indultak ki, hogy első lépésben – különböző jelzőszámok segítségével – megmérték a jövedelmi különbsége-

ket, majd ezt követően vizsgálni kezdték a jövedelmi egyenlőtlenségeket feltételezhetően befolyásoló tényezők szerepét, és értelmezték a magyarázó tényezőket.

Egy másik megközelítést alkalmazva azonban kiindulhatunk abból is, hogy a jövedelmi egyenlőtlenségek megjelenését a társadalmi újratermelés egészébe beágyazva vizsgáljuk. Ebből a szemszögből nézve kulcsszerepe van az *egyének munkaerő-piacon megjelenő mobilitási esélyeinek*, hiszen koncentráltan ebben a szegmensben „hasznosul” mindazon tőke, amely ezen esélyeket meghatározza. Ugyanígy az *élet alapjait újratermelő demográfiai életciklus*, illetve az azt kísérő kedvező, vagy kedvezőtlen demográfiai események is alapvető szerepet töltenek be abban, hogy mintegy „inputként” meghatározzák az egyének és háztartások életkörülményeit, életmódját. Ha az ily módon definiált „input” szegmensekre dinamikus kulcsindikátorokat alakítunk ki, és ezek segítségével mérjük és értelmezzük a jövedelmi különbségeket, akkor az ok-okozati láncolat szempontjából egy – a korábban alkalmazott megközelítéshez képest – másféle viszony rendszerbe helyezzük azokat.

A párhuzamos megközelítések alkalmazásakor nem az a kérdés, hogy melyik a jobb, hanem az, hogy külön-külön való konzekvens alkalmazásuk milyen mértékben nyújt számunkra új információt a vizsgált jelenség természetének megismerése szempontjából. Feltehető a kérdés, hogy ezek után miben fog különbözni a kétféle megközelítés végeredménye? Elképzelhető, hogy semmiben, főleg ha azonos fogalmakat is indikátorokat alkalmaznánk az összefüggések kimutatásakor. Ám a gyakorlat inkább azt mutatja, hogy a gondolati vezérfonal többnyire „diktálja” az egymás után következő logikai lépéseket, ezért egyáltalán nem biztos, hogy a kétféle megközelítés révén mindenben azonos eredményt kapunk. Már csak azért sem, mert az egyes lépéseket követően többnyire döntéseket kell hoznunk, amelyek nyomán a hangsúlyok eltolódhatnak az egyik, vagy másik irányba.

A továbbiakban a tanulmány arra vállalkozik, hogy a munkaerő-piaci mobilitást tükröző indikátorok segítségével érzékeltesse a jövedelmi pozíciókban megjelenő különbségeket, majd ezt követően a háztartás-összetétel megváltozását rögzítő dinamikus kategóriák alkalmazásával egyrészt itt is a jövedelmi különbségeket, másrészt a depriváció objektív és szubjektív elemeiben megnyilvánuló jellemzőket bemutassa.

MUNKAERŐ-PIACI MOBILITÁS – ÉLETKÖRÜLMÉNYEK

A vizsgálat során abból indultunk ki, hogy a társadalmi tagozódásban, ezen belül is a munkaerő-piacon elfoglalt helyet, jelentős részben az a tudástőke határozza meg, amelyet – akár munkába állása előtt, akár azt követően – az egyének élete során sikerült felhalmozni. Emellett nem kevés szerepe lehet annak a képességnek, amelynek segítségével ezt a tudástőkét a munkapiacra kamatoztatni tudja.

Hipotézisünk szerint a „kamatoztatási” folyamatot olyan kísérletek sorozatának is felfoghatjuk, amely adott és többnyire mérhető „hozadékkal” jár együtt. E hozadék – megjelenési formáját tekintve nem más –, mint a munkapiacra egyik pozícióból egy másik pozícióba való váltás, amely a megélhetési viszonyok szempontjából lehet kedvező, vagy éppen hátrányos. A két, vagy több időpont között bekövetkezett pozícióváltásokat munkaerő-piaci mobilitásnak tekinthetjük. E fejezetben az így definiált

mobilitásnak, pontosabban az *eltérő mobilitási esélyeknek az életkörülményekre, életmódra gyakorolt hatását igyekszünk bemutatni.*

Előrebocsátjuk, hogy a fenti összefüggést – nevezetesen a munkaerő-piaci mobilitást és annak az életkörülményekkel, életmóddal való kapcsolatát – *kétféle szemléletben* is lehet vizsgálni: *az egyik a mobilitás belépési oldala felől* közelíti a jelenséget, és ez esetben azt nézzük, hogy egy adott kategóriába tartozóknak, például a szellemi foglalkozásúaknak milyen volt a jövedelmi helyzete, attól függően, hogy mely kategóriából kerültek e csoportba. *A másik a kilépés szempontjából való megközelítés,* amikor viszont arra keressük a választ, hogy egy adott kategóriából kilépőknek – a mobilitás irányától függően – miként alakult a jövedelmi pozíciója.

A dinamikus megközelítést természetesen a jövedelmi pozíció változására is ki lehet terjeszteni, azonban az általunk – jelenleg – használt adatoknál a jövedelmet csak egyetlen időpontra, 2005-re vonatkozóan lehet bemutatni. A későbbiekben azonban a jövedelem esetében is rendelkezésre állnak majd a longitudinális adatok, és ez alapján arra is lehet majd dinamikus jelzőszámokat képezni.

Jelen elemzésben nem csupán az egyének, hanem a háztartás összes felnőtt tagjának a mobilitására vonatkozóan is közlünk dinamikus kategóriákat.¹ A továbbiakban – a belépési mobilitás szemszögéből nézve – azt mutatjuk be, hogy e dinamikus kategóriákban *miként alakult 2005-ben a jövedelmi ötödök szerinti megoszlás (1. táblázat).*

Jövedelmi ötödök szerinti megoszlás

Egyének munkaerőpiaci státusa

1. A jelenlegi *szellemi foglalkozásúakon belül* markánsan elkülönülő kategóriát alkotnak a mindkét évben, - tehát tartósan - szellemi foglalkozásúak, illetve azok, akik 2001 után kerültek a szellemi pályára. Az utóbbiak körében közel négyszer akkora a legalsó jövedelmi ötödbe, tehát a szegény rétegekhez tartozók hányada, mint a szellemi pályán tartósan jelenlevők körében, a legfelső ötödben pedig az arányokat tekintve fordított a helyzet. Feltételezhetően a jelentős mértékű jövedelmi különbség döntően abból fakad, hogy a fizikai foglalkozásúak, - a szellemi pályákon belül, - többnyire csak az alsó, és ezért a kevésbé jól fizetett pozíciókat tudták csak megszerezni.

2. *A teljesidős fizikai foglalkozásúak csoportjába* – az újonnan belépők, illetve az adott kategóriában már tartósan bentlévők közötti különbségek szempontjából nézve – az előbbiekkal ellentétes tendenciát figyelhetünk meg, tekintve, hogy ez esetben a szellemi pályákról fizikai csoportba bekerülők körében jóval alacsonyabb a legalsó, illetve magasabb a legfelső ötödbe tartozók részaránya, mint a mindkét évben fizikai csoporthoz tartozók körében. E mögött viszont feltehetően az húzódik meg, hogy a szellemi pályákról belépőknek jó esélye volt arra, hogy a fizikai pozíciók közül a legjobban fizetetteket nyerje el. A jövedelmi esélyek – fentiekben tapasztalt – aszimmetrikus mozgása alapján *valószínűsíthető, hogy a mobilitás alapvetően a fizikaiak felső, és a szellemiek alsó rétegei között megy végbe.*

¹ Az ezzel kapcsolatos módszertani információk egy korábbi írásban kerültek közlésre (Harcza 2008).

A további három kategóriát azok alkotják *akik, a vállalkozói pozícióból, a munkanélküliek köréből, illetve a gyermekgondozási szabadságról kerültek a teljesidős alkalmazottak csoportjába*. Döntő részük fizikai foglalkozásba került, azonban – a kis elemszám miatt, - hozzájuk soroltuk a szellemi pályára kerülőket is. A gyermekgondozási szabadságról visszatérők esetében valójában nem is beszélhetünk mobilitásról, hiszen többségük csupán visszakerült a korábbi munkakörébe. A viszonylagos folytonosságot megerősítik a jövedelmi ötödök szerinti megoszlási arányaik is, miután a gyermekgondozási szabadságról visszatérők adatai nagyon hasonlítanak a mindkét évben teljesidős fizikaiakéra.

Más a helyzet a vállalkozói pályáról belépők esetében, mert a rájuk jellemző megoszlási arányok viszont a szellemiekéhez hasonlatosak, ami arra utal, hogy a pályamódosítás során ők is többnyire az előnyösebb fizikai munkaköröket szerezték meg. Némileg meglepőek a munkanélküli státusból belépők jövedelmi mutatói, hiszen alig mutattak rosszabb képet, mint a mindkét évben teljesidős fizikai foglalkozásúak.

3. Első látásra *a mindkét évben vállalkozók* adatai is meglepőek, hiszen a legalsó ötödbe tartozók aránya mintegy kétszer akkora (21,7%), mint az időközben a vállalkozói csoportból alkalmazotti kategóriába lépőké (10,9%). A valóságban azonban itt arról van szó, hogy a vállalkozók ismert jövedelem eltitkolási attitűdje miatt a kapott arányok erősen alulbecsültek.

4. A jelenlegi *munkanélküliek, felnőtt eltartottak* (akiket együttesen kezeltünk)² három nagyobb csoportját tudjuk összehasonlítani: a) a mindkét évben e kategóriában tartozókat, b) a teljesidős fizikai foglalkozásúak csoportjából belépőket, c) a gyermekgondozási szabadságról idekerülőket. Mindhárom csoport a legrosszabb helyzetűek közé tartozik, azonban közülük kettőt, a tartósan munkanélkülieket, valamint a gyermekgondozási szabadságról munkanélküli létbe kényszerülőket a teljes mértékben perifériális helyzetűek közé sorolhatjuk, hiszen 54, illetve 61 százalékuk tartozott a szegény rétegekbe.

5. A *gyermekgondozási szabadságon levők* körén belül is találunk perifériális helyzetű csoportot, nevezetesen a mindkét évben, tehát a tartósan ebben a státusban levőket, akiknek fele tartozott a legalsó jövedelmi ötödbe. A teljesidős foglalkoztatotti státusból idekerülők jövedelmi helyzete is elmarad az átlagostól, azonban jóval kedvezőbb pozícióban voltak, mint az előbbiek.

6. Erősen tagolt a *nyugdíjasok* tömbje is, miután a szellemi pályákról nyugdíjba lépők, illetve a munkanélküliek köréből idekerülők közötti jövedelmi különbségek igen nagyok: a legfelső ötödbe tartozók hányadát tekintve tízszeres, a legalsó ötödbeliek esetében több, mint ötszöröse a közöttük levő különbségek.

Említésre méltó az is, hogy a rokkantnyugdíjasok körében több, mint háromszor annyian sorolódtak a legalsó jövedelmi ötödbe, mint az öregségi nyugdíjasok közül. Mindez jelzi, hogy a rokkantosítottak munkapiaci pozíciója, - a nyugdíjazást megelőzően, - sokkal törékenyebb lehetett, mint azoké, akik öregségi nyugdíjasként vonultak ki a munkából.

2 A bevezetőben idézett tanulmányban jeleztük, hogy a felnőtt eltartottakat és a munkanélkülieket részben a hasonló munkapiaci pozíció, részben az alacsony elemszám miatt vontuk össze

A háztartásban élők gazdasági aktivitása

A háztartásban élő felnőtt tagok – 2001–2005 közötti – gazdasági aktivitásváltását alapul véve hat nagyobb csoportot, illetve azon belül különböző kategóriákat képeztünk. A csoportképzésnél alapvető szempontként kezeltük a foglalkoztatottak számának változását, továbbá azt, hogy a foglalkoztatott mellett élt-e munkanélküli, gyermekgondozási szabadságon levő, nyugdíjas, felnőtt eltartott, vagy esetleg csak az utóbbi státusokban levő személy maradt a háztartásban. Azt feltételeztük, hogy a háztartástagok gazdasági aktivitásában – középtávon – bekövetkezett változások viszonylag jó indikátorai lehetnek a háztartás adott időszakra jellemző „jövedelemtermelő képességének”. A nagyobb csoportok a következők voltak:

- egy foglalkoztatott,
- két foglalkoztatott,
- egy foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő,
- egy foglalkoztatott + nyugdíjas,
- csak nyugdíjas,
- vegyes összetételű,

1. Az *egy foglalkoztatottat tartalmazó háztartásokon* belül igen komoly eltérést lehetett kimutatni azok között, akiknél mindkét évben egy foglalkoztatott volt, illetve, ahol korábban csak munkanélküli élt. Az utóbbiak – tehát a munkanélküliek közül belépők – gyenge munkapiaci pozícióját jól jellemezte az a körülmény, hogy körükben közel kétszer annyian (32%) tartoztak a legalsó jövedelmi ötödbe, mint a mindkét évben egy foglalkoztatottra biztosan számítható háztartások (17%). A legfelső ötödben pedig közel négyszeres különbségek voltak a munkanélküli státusból belépők hátrányára.

2. A jövedelmi pozíciót tekintve érthetően azok voltak a ranglétra elején, ahol legalább *két foglalkoztatott élt a háztartásban*. Ezen belül is azok, ahol mindkét évben két foglalkoztatott volt, továbbá azok, ahol 2001-ben egy foglalkoztatott mellett nyugdíjas (dőntően rokkantossított) élt, ám a nyugdíjas időközben újra munkába állt. A további kategóriák jövedelmi pozíciója – nevezetesen ahol korábban csak egy foglalkoztatott, és e mellett gyermekgondozási szabadságon levő, vagy munkanélküli volt – számottevő mértékben elmaradt az előbbiekéétől. Említést érdemel, hogy ez utóbbi kategóriákban a jövedelmi ötödre vonatkozó arányok nagyon hasonlóak voltak, holott a korábban munkanélkülit is tartalmazó háztartások esetében feltételezni lehetett, hogy összességében a gyengébb munkapiaci pozíciójuk miatt viszonylag szerényebb jövedelmi helyzetet érnek el.

3. Az *egy foglalkoztatott + gyermekgondozási szabadságon levő csoporton* belül viszonylag jól elkülöníthető kategóriát alkottak azok, akiknél már huzamosabb ideje fennállt ez a formáció, és azok, akiknél az eredetileg két foglalkoztatott közül a feleség csak időközben került gyermekgondozási szabadságra. Az utóbbiak – tehát a frissen gyermekgondozási szabadságra lépők – köréből számottevően alacsonyabb hányadban (17%) kerültek a legalsó ötödbe, mint a tartósan ezen formáció között élők (25%), a legfelső ötödhöz tartozók arányában pedig háromszoros különbségek voltak, a frissen bekerülők javára. A különbségek azzal magyarázhatók, hogy a tartósan az eredeti felállásban élőkénél magasabb a gyermekszám (kétharmaduknak 3 vagy több gyereke

volt, míg a másik kategóriában 15% volt a megfelelő érték), és emiatt náluk alacsonyabb az egy főre jutó jövedelem összege.

4. Az előbbi kategóriánál tapasztalhoz hasonló tendenciát figyelhetünk meg az *egy foglalkoztatott + nyugdíjas típusú háztartások* esetében. Itt is az a jellemző, hogy ahol a korábbi két foglalkoztatott közül az egyik csak az utóbbi időben lett nyugdíjas, ezen háztartások körében sokkal alacsonyabb a legalsó, és magasabb a legfelső ötödbe tartozók hányada, mint ahol már 2001 előtt is fennállt a jelenlegi aktivitási összetétel. Az utóbbiak kedvezőtlenebb jövedelmi helyzete feltehetően az idősebb életkorral is magyarázható, nevezetesen a korábbi nyugdíjba vonulás alacsonyabb nyugdíjjal járt együtt.

5. Elmondható, hogy egyrészt azok voltak a legrosszabb jövedelmi helyzetben, ahol 2005-ben a háztartás a „vegyes összetételű” kategóriába került másrészt, hogy az ilyen típusú összetételhez vezető mobilitási utak igen változatosak. E vegyes összetételű kategóriákban – bár jelentős számban fordultak elő foglalkoztatottak is – a többség az inaktív státusú személyek köréből került ki. Ami a hátrányos jövedelmi helyzetet illeti, az idetartozók esetében – egy kivételtől eltekintve – 30–72% között mozgott a legalsó jövedelmi ötödbe tartozók részaránya. E nagyobb csoport alját azok a háztartások alkotják, ahol mindkét évben csak munkanélküli élt, vagy ahol időközben a tartósan munkanélküliből nyugdíjas lett. Ám alig jobb a helyzete azoknak, akiknél 2001-ben a gyermekgondozási szabadságon levő mellett a háztartásban még élt egy foglalkoztatott is, aki azonban időközben elvesztette a munkáját. (Esetükben a legalsó ötödbe tartozók aránya 56%-ot tett ki).

6. A csak nyugdíjassal rendelkező háztartások viszonylag kedvezőbb jövedelmi helyzetben voltak, az idetartozók körében a legalsó ötödbe tartozók aránya mindenütt a népesség egészére jellemző átlag alatt volt, és a legfelső ötöd esetében is az átlag alatt. Mindezek alapján egyrészt elmondható, hogy *e népesség kategória zöme a középrétegekhez sorolható*, másrészt, hogy az egyes típusok jövedelmeiben – a nyugdíjazást követően – feltehetően komoly kiegyenlítődés mehetett végbe, amelynek eredményeként e különbségek egyre zsugorodtak.

1. táblázat A jövedelmi ötödök szerinti megoszlás 2005-ben, a munkaerő-piaci mobilitás egyéni szintű kategóriái szerint (15 éves és idősebb nem tanuló népesség)
– Belépési mobilitás oldaláról nézve –

Kategóriák	Jövedelmi ötödök (%)					Össze- sen
	1.	2.	3.	4.	5.	
Mindkét évben szellemi foglalkozású	2,3	8,4	12,9	23,7	52,8	100,0
Teljesidős fizikaiból szellemi foglalkozású	9,7	15,8	17,8	26,8	29,9	100,0
Mindkét évben teljesidős fizikai foglalkozású	11,1	21,4	25,5	26,3	15,8	100,0
Szellemiből teljesidős fizikai foglalkozású	7,6	12,7	15,4	30,0	34,3	100,0
Vállalkozóból teljesidős alkalmazott	10,9	12,2	16,5	25,6	34,8	100,0
Munkanélküliből teljesidős alkalmazott	16,3	23,4	24,5	19,4	16,4	100,0
Gyermekgondozási szabadságon levőből teljesidős alkalmazott	14,9	17,7	22,6	25,2	19,7	100,0
Mindkét évben vállalkozó	21,7	15,8	17,0	18,6	26,9	100,0
Legalább az egyik évben részdíj fizikai, vagy alkalmi munkás	25,7	23,6	20,6	19,8	10,3	100,0
Mindkét évben munkanélküli, eltartott	55,3	20,3	11,7	9,3	3,4	100,0
Teljesidős fizikaiból munkanélküli	36,7	26,1	23,0	9,7	4,5	100,0
Gyermekgondozási szabadságon levőből munkanélküli, eltartott	60,7	17,0	10,3	8,0	3,9	100,0
Mindkét évben gyermekgondozási szabadságon levő	49,8	28,8	12,1	4,0	5,3	100,0
Teljesidős foglalkoztatottból gyermekgondozási szabadságon levő	22,2	27,4	19,0	19,7	11,6	100,0
Szellemiből nyugdíjas	6,2	7,0	15,7	21,1	50,0	100,0
Teljesidős fizikaiból nyugdíjas	12,2	21,9	25,6	24,2	16,1	100,0
Munkanélküliből nyugdíjas	32,9	27,3	19,2	15,3	5,3	100,0
Rokkant nyugdíjasból bármi	23,1	24,1	24,9	17,7	10,2	100,0
Öregségi nyugdíjasból bármi	7,0	19,2	27,9	28,1	17,7	100,0
Egyéb	32,6	17,3	19,6	15,3	15,1	100,0
Összesen	15,7	18,8	21,7	22,5	21,4	100,0

2. táblázat A jövedelmi ötödök szerinti megoszlás 2005-ben, a gazdasági aktivitásváltás háztartási szintű kategóriái szerint (15 éves és idősebb nem tanuló népesség)
– Belépési mobilitás oldaláról nézve –

Kategóriák	Jövedelmi ötödök (%)					Össze- sen
	1.	2.	3.	4.	5.	
Mindkét évben egy foglalkoztatott élt	17,4	16,2	16,0	18,0	32,4	100,0
2001-ben munkanélküli, 2005-ben legalább egy foglalkoztatott	32,0	27,7	21,1	10,6	8,6	100,0
Mindkét időpontban legalább két foglalkoztatott élt	4,4	12,0	18,8	27,4	37,4	100,0
2001-ben egy, 2005-ben két foglalkoztatott élt	7,8	19,2	27,4	23,6	22,0	100,0
2001-ben egy foglalkoztatott + nyugdíjas, 2005-ben két foglalkoztatott élt	7,0	11,9	14,1	24,2	42,8	100,0
2001-ben egy foglalkoztatott +Gyermekgondozási szabadságon levő, 2005-ben két foglalkoztatott	11,3	22,6	17,3	24,2	24,6	100,0
2001-ben egy foglalkoztatott + munkanélküli, 2005-ben két foglalkoztatott élt	10,0	21,5	21,0	25,5	21,9	100,0
Mindkét időpontban egy foglalkoztatott + Gyermekgondozási szabadságon levő élt	24,9	39,2	20,6	6,7	6,7	100,0
2001-ben két foglalkoztatott, 2005-ben egy foglalkoztatott +Gyermekgondozási szabadságon levő	17,4	13,5	19,9	19,9	29,4	100,0
2001-ben egy foglalkoztatott, 2005-ben vegyes összetételű	39,3	25,6	16,5	11,7	7,0	100,0
2001-ben egy foglalkoztatott + munkanélküli, 2005-ben vegyes összetételű	40,1	26,8	9,0	16,9	7,3	100,0
2001-ben egy foglalkoztatott + nyugdíjas, 2005-ben vegyes összetételű	29,3	25,2	18,8	19,9	6,9	100,0
2001-ben egy foglalkoztatott +Gyermekgondozási szabadságon levő, 2005-ben vegyes összetételű	55,8	20,2	11,4	8,9	3,6	100,0
2001-ben két foglalkoztatott, 2005-ben vegyes összetételű	16,6	27,3	25,2	17,3	13,6	100,0
2001-ben munkanélküli, 2005-ben vegyes összetételű	60,1	20,7	13,1	5,2	0,9	100,0
Mindkét időpontban csak munkanélküli élt	72,0	14,4	11,7	1,0	0,9	100,0
Mindkét időpontban egy foglalkoztatott + nyugdíjas élt	7,2	12,0	24,2	31,1	25,5	100,0
2001-ben két foglalkoztatott, 2005-ben egy foglalkoztatott + nyugdíjas	22,1	28,7	20,7	18,8	9,6	100,0
2001-ben egy foglalkoztatott + nyugdíjas, 2005-ben csak nyugdíjas	12,8	18,7	23,2	26,7	18,5	100,0
Mindkét időpontban egy nyugdíjas élt	12,9	24,9	25,7	23,1	13,3	100,0
Mindkét időpontban két nyugdíjas élt	4,8	21,5	35,2	27,9	10,6	100,0
2001-ben egy, 2005-ben két nyugdíjas élt	12,2	35,4	25,7	22,4	4,3	100,0
2001-ben egy nyugdíjas, 2005-ben egyéb összetételű élt	28,6	18,7	19,3	16,0	17,4	100,0
2001-ben két nyugdíjas, 2005-ben egyéb összetételű élt	13,7	12,9	15,6	31,4	26,3	100,0
Egyéb	36,8	17,5	21,2	16,8	7,7	100,0
Összesen	15,7	18,8	21,7	22,5	21,4	100,0

A HÁZTARTÁS-ÖSSZETÉTEL VÁLTOZÁSÁNAK HATÁSA AZ ÉLETKÖRÜLMÉNYEKRE

Mint a bevezetőben említettük, abból a feltételezésből indultunk ki, hogy a háztartások demográfiai életútjában bekövetkezett változások jelentős hatást gyakorolhatnak az életkörülményekre, ezen belül is a jövedelmi helyzetre, illetve a deprivációra. A háztartás-összetétel jellemzésére vonatkozóan – első lépésben – a népszámlálás által alkalmazott kategóriákat vettük alapul, amelyek a következők voltak:

- egyedülálló
- házaspár
- házaspár gyerekekkel
- egy szülő gyerekekkel
- egyéb egy családos háztartás
- többcsaládos, többháztartásos.

Ezt követően a házaspár gyerekekkel, valamint az egy szülő gyerekekkel kategóriákat tovább bontottuk a gyermekek száma és életkora alapján, az életkor esetében külön vettük a 19 év alattiakat, illetve a 19 éves és idősebbeket.

A háztartás-összetétel változásával kapcsolatos mobilitási kategóriákat oly módon állítottuk elő, hogy a megfigyelt személyek 2001., illetve 2005. évi státusát mátrixszerűen egybevetettük, majd az egyes cellákban szereplő sokaságokat bizonyos kategóriákba vontuk össze.

Az életkörülmények alakulására vonatkozóan ez esetben is először a jövedelmi ötödök szerinti megoszlást mutatjuk be, majd ezt követően az életkörülmények, életmód főbb jellemzőit aggregáltan tükröző deprivációs indikátor alakulását.

Jövedelmi ötödök szerinti megoszlás

A főbb tendenciák e tekintetben a következők voltak (3. táblázat):

1. *A gyermek nélküli házaspárok* csoportján belül számottevő különbség volt a mindkét időpontban házaspárok, valamint azok között, akiknél a felnőtt gyerekek időközben kiléptek a családból, és csak a szülői pár maradt a háztartásban. Ez utóbbi kategóriában észrevehetően magasabb (37%) a legfelső jövedelmi ötödbe tartozók aránya, mint a mindkét időpontban házaspárok (24%) esetében.

A részletesebb vizsgálat azonban azt is jelzi, hogy a mindkét évben házaspár kategória is viszonylag heterogén, hiszen körükben a 60 év alattiakra kimutatott értékek nagyon hasonlóak ahhoz, mint amit a gyermekes házaspárok kategóriájából frissen át lépők esetében tapasztaltunk. Náluk is magas a legfelső ötödbe tartozók hányada (34%), közel kétszer akkora, mint a 60 év feletti körében (19%), és a legalsó ötödbelieké is sokkal magasabb (13%), mint a 60 év felettié (5%).

A hasonló vonások alapvetően abból következnek, hogy az e kategóriában lévők esetében pár évvel korábban repültek ki a gyerekek a családból, mint a frissen belépőkéből, ám ahogy teltek az évek, és a házaspár idősebbé vált, a korábbi viszonylagosan kedvező jövedelmi pozíció egyre szerényebbé vált. Az idő előrehaladása azonban nem csupán a kedvező pozíciókat szorította vissza, hanem lefáradt valamennyit a

legalsó ötödbe tartozók arányából is, ezt figyelhetjük meg a 60 év feletti házaspárok esetében, amely alapján elmondható, hogy az idő multával mindinkább homogenizálódott az idősödő népesség.

2. A 2005-ben *egy gyermekes házaspárok* csoportján belül nem lehet egyértelmű tendenciát kimutatni a gyermek életkora és a család jövedelmi pozíciója között. Azt azonban ki lehet emelni, hogy a korábban kettő, 2005-ben viszont csak egy 19 éves és idősebb gyerekekkel élő házaspárok esetében a legalsó jövedelmi ötödbe tartozók hányada (5%) messze elmarad a többi kategóriára jellemző értéktől (13-21%). E típus esetében tehát látható, hogy a családi életciklusnak abba a szakaszába kerültek, amikor a gyermekneveléssel kapcsolatos terhek fokozatosan enyhültek.

3. A 2005-ben *két gyermekes házaspárokra* vonatkozóan is hasonló megállapítást tehetünk, mint az egy gyermekesekre, már ami a gyermekek életkora és a család jövedelmi pozíciója közötti összefüggést illeti. Sőt, e csoportban is azoknál a családoknál figyelhető meg kedvezőbb jövedelmi helyzet, akiknél a gyerekek felnőtt korba léptek: náluk meglehetősen alacsony a legalsó, és magas a legfelső ötödbe tartozók részaránya. Ebben a kategóriában már egyre gyakoribb, hogy az idősebb gyermek munkába áll, ami jelentős mértékben javítja a család anyagi helyzetét.

4. A *három és több gyerekesek* zöme a legszegényebb családok közé tartozik, különösen magas a legalsó ötödbe kerülők aránya (52%) azok körében, akik mindkét évben csak kiskorúakat neveltek. Ám itt is megfigyelhető, hogy amint a gyermekek felnőtt korba lépnek, csökken a legalsó ötödre vonatkozó érték. Így például azokban a családokban, ahol a kiskorú gyermek(ek) mellett – mindkét évben – már felnőtt gyermekek is éltek, ott 21% sorolódott a legalsó ötödbe.

5. A többnyire hátrányos helyzetű, *egy szülő gyerekekkel* csoporton belül is érzékelhetők bizonyos eltérések, elsősorban a gyermekek életkora szerint. A csak kiskorút nevelők családjában közel négyszer akkora volt (38-40%) a legalsó ötödbe tartozók aránya, mint ahol 19 éves és idősebb gyermek élt a családban (11%).

A legsúlyosabb helyzetben azok a kiskorú gyerekekkel élők voltak, akik – válás/özvegyülés miatt – nemrég kerültek ebbe a csoportba, mert a már hosszabb ideje ezen formáció mellett élőkhez viszonyítva, körükben a felső ötödökbe, azon belül is legfelsőbe tartozók hányada csupán 3%-ot tett ki, az előbbieket esetében pedig 19%-ot.

6. Az *egyedülállók* csoportján belül ki lehet emelnünk azt, hogy a már huzamosabb idő óta egyedül élők körében, a legalsó ötödbe tartozók aránya némileg alacsonyabb (11%), mint a nemrégben bekerülőké (17%), a legfelső ötödre vonatkozó értékeknél pedig fordított a helyzet.

Kimutatható azonban, hogy - életkori csoportok szerint nézve, - a huzamosabb ideje egyedülállók csoportján belül is voltak különbségek. A 60 éven aluliak igen heterogén kategóriát képeztek, miután körükben egyaránt magas volt a legfelső (38%), illetve a legalsó ötödbe tartozók hányada (23%). A 60 év felettiak körében 18%, illetve 7% a megfelelő érték, tehát azt lehet mondani, hogy idősebb korban e kategóriában is elindul - az anyagi helyzetet tekintve - egyfajta közeledés a korábban különböző pozícióban levők között.

7. A *legalább az egyik évben többcsaládos, többháztartásos* kategóriába tartozók körében is feltehetően a tagoltság a jellemző, azonban a nagyon sokirányú mozgások miatt tipizálásuk nehezen volt megoldható, ezért csak aggregáltan tudjuk kimutatni a rájuk jellemző értékeket. Körükben a legfelső ötödbe tartozók részaránya jóval az át-

lag alatt volt, ami jelentős részben abból is fakadt, hogy esetükben a községekben élők messze túlréprezentáltak.

Általános összefüggésként elmondható még, hogy a jövedelmi ötödökhöz tartozók arányát tekintve, a két szélső értéken belüli – tehát a legalsó, illetve a legfelső ötödön belüli – különbségek a háztartás-összetétel szerinti vizsgálat esetében is nagyságrendileg hasonlóak voltak, mint amikor az egyének munkaerő-piaci pozíciói alapján néztük a népességet. A háztartás-összetétel szerinti elemzés során legalsó ötödnél 17-szeres, a legfelsőnél 13-szoros volt a szélső értékek közötti különbség, a munkaerő-piaci mobilitás egyéni szintű kategóriái szerint 26-szoros, illetve 16-szoros volt a megfelelő érték. Mindez arra enged következtetni, hogy a háztartás-összetétel változását megragadó mobilitási indikátor kellően érzékeny a társadalmi tagozódást tükröző anyagi, ezen belül is a jövedelmi viszonyok bemutatása szempontjából.

Depriváció az életkörülmények, életmód főbb elemeiben

Az elemzés céljára kiválasztott aggregált szintű deprivációs mutatók – a jövedelmi ötödökhöz képest – komplexebben tudják érzékeltetni az egyes társadalmi kategóriák közötti távolságot, ennek következtében áttekinthetőbb képet adnak a társadalmi egyenlőtlenségekről, illetve a különböző mobilitási lépések tényleges „hozzadékaról” is.

Eredetileg kétféle mutatót alakítottunk ki, az egyik, az *objektív indikátor* a jövedelmi szegénység, valamint a lakással, és annak felszereltségével kapcsolatos hátrányos helyzetet próbálta egy mutatóba sűríteni. E mutató egyes értékei külön-külön jelezték, hogy csak az egyik, vagy csak a másik, esetleg mindkét dimenzióban együttesen jelent-e meg depriváció.

A *szubjektív* indikátor az életkörülmények-életmód 9 különböző elemében,³ együttesen előforduló deprivációt igyekezett nyomon követni. Ez esetben azokat tekintettük deprivátnak, akik a 9 elem közül legfeljebb csak egyet tudtak maguknak megengedni. Majd képeztünk egy olyan indikátort is, amelyben a kétféle mutatót aggregáltuk. A mondanivaló tömörítése érdekében ezen aggregált indikátor alapján mutatjuk be az e téren megragadható főbb tendenciákat (4. táblázat):

1. A *házaspár* típuson belül csak minimális különbségek mutatkoztak – a depriváció mértékét illetően – a már tartósan e státusba tartozók, illetve a frissen bekerültek csoportja között. Ez utóbbiakat azok a házaspárok alkotják, akik 2001-ben még együtt éltek 19 éven felüli gyerekükkel, aki azonban később kilépett a háztartásból.

2. A 2005-ben *egy gyerekes házaspárok* körében a depriváció legalább egy elemében érintettek aránya közel hasonló (25-31% között mozgott), ami némileg meglepő, mert arra enged következtetni, hogy egy gyermek esetén a gyermek életkora csak kismértékben befolyásolja a hátrányok előfordulását. Jelentősebb különbségek inkább csak a depriváció szerkezetében figyelhetők meg, és erre vonatkozóan elsősorban azokat a háztartásokat lehet kiemelni, ahol 2001-ben még egy 19 év alatti élt, majd 2005-re a gyerek már átlépte a korhatárt. Esetükben a csak jövedelmi szegénységben

3 A mutató tartalmát közöltük a „Jelentés a Változó Életkörülmények Adatgyűjtés 2005-ös hullámáról” c. kiadványban (In: *Társadalmi egyenlőtlenségek és kirekesztődés* 3. Budapest: KSH., 2006).

élők hányada közel kétszerese (21,4%) annak, mint azok körében, akik mindkét évben csak 19 év alatti gyermeket neveltek (12,6%).

3. A 2005-ben *két gyerekes házaspárok* körében igen komoly differenciálódás figyelhető meg. Bizonyos kategóriák helyzete – így például a mindkét évben csak kiskorút nevelők, valamint azok, akiknél az egyik kiskorú időközben átlépte a korhatárt – meglehetősen hasonló az egy gyerekesekéhez., miután a depriváció legalább egy formájában érintettek aránya körükben 30-34% körül alakult.

Hozzájuk viszonyítva számottevően kedvezőbb deprivációs értékek figyelhetők meg - a demográfiai életciklus némileg későbbi fázisában levők, nevezetesen - azok körében, ahol a házaspár mellett két 19 éves és idősebb gyermek élt. A depriváció valamely formája esetükben csupán 13-20 százalékban fordult elő, és ezzel az értékkel egyúttal a legkedvezőbb helyzetűek közé kerültek. Ebben a családi formációban már gyakori, hogy a felnőtt gyerekek munkába álltak, ezáltal a korábbi időszakra jellemző anyagi terhek fokozatosan mérséklődtek.

A másik pólust azok a háztartások jelentették, ahol mindkét évben egy 19 év alatti, és egy 19 éves és idősebb gyermek élt, miután körükben 53%-ot tett ki a depriváció legalább egy formájában érintettek aránya. Úgy tűnik tehát, hogy a két gyermeket vállalók csoportjában – az anyagi terhek szempontjából – ez az életszakasz a legnehezebb. Leszakadó pozíciójuk mögött döntően az életmóddal összefüggésben megjelenő hátrányok húzódnak meg, ami azt jelenti, hogy számos olyan dolgot (új ruhák vásárlása, elöregedett bútorok lecserélése, nyaralás, stb.) nem engedhetnek meg maguknak, amely a társadalom egészében szokásos.

4. A *három és több gyerekesek* – a gyerekek életkorától függetlenül – egyértelműen a leginkább hátrányos helyzetűek közé tartoznak, miután a rájuk jellemző deprivációs értékek 48 és 65% között ingadoztak. Természetesen ezen nagyobb tömbön belül is vannak fokozatok, amelyek a demográfiai életciklus egy – egy szakaszához köthetők. Az anyagi gondok legtöményebben azok körében jelentek meg, akik mindkét évben legalább három kiskorút neveltek, ám szorosan követik őket azok, akiknél a harmadik gyerek csak az utóbbi időben született meg, ám valószínűsíthető, hogy miután 2005-ben a három gyerekesekre jellemző életszakasz elején voltak, ezért – a hátrányok halmozódását tekintve – helyzetük tovább romolhat. Ha a három és több gyerekesek további kategóriáit vesszük górcső alá, akkor pedig azt tapasztaljuk, hogy amint a gyerekek átlélik a 19 éves korhatárt, a hátrányok elkezdnek mérséklődni.

5. Az *egy szülő gyermekkel* csoporton belül is jól elkülöníthetők az egyes életszakaszok szerinti típusok. A legsúlyosabb helyzetben azok voltak, akik egy viszonylag friss válás (özvegyülés) következtében kényszerültek kiskorú gyermeküket egyedül nevelni, esetükben 64% volt a depriváció legalább egy formájában érintettek részaránya. Észrevehetően alacsonyabb a depriváció szintje azok körében, akik ugyancsak kiskorú gyerekekkel éltek együtt (54%), ám ez a léthelyzet már 2001 előtt kialakult. Még inkább mérséklődött a depriváció előfordulása, ha mindkét évben már 19 éves vagy idősebb volt a szülővel együtt élő gyerek, mert ez esetben 41%-ot tett ki a depriváltak hányada.

6. Az *egyedülállók* két csoportjába tartozók – nevezetesen a már tartósan egyedülállók, illetve a válás/özvegyülés miatt frissen idekerültek – a depriváció egésze szempontjából nagyjából hasonló helyzetben voltak. A depriváció belső struktúráját tekintve viszont már számottevőek a közöttük levő különbségek: míg a hosszabb ideje

egyedülállók esetében a lakással kapcsolatos problémák jelentek meg erőteljesebben, addig a nemrég egyedülállónak váltakra inkább a jövedelmi szegénység volt a jellemző. Az előbbieket rossz lakás mutatói alapvetően azzal magyarázhatók, hogy zömük olyan idős személy, aki már életkorából adódóan is viszonylag rossz lakás körülményeket örökölt, majd ebbe beleragadt.

ÖSSZEGZÉS

A dinamikus kategóriák kialakításakor, ezen belül is elsősorban a háztartás-összetétel változását érzékeltető indikátornál abból indultunk ki, hogy megpróbáljuk a háztartás-összetétel fogalmának „időbeli kitágítását”. Ennek keretében azzal az előzetes feltételezéssel éltünk, hogy a demográfiai életciklus – mint dinamikus kategória – „átmenetek” sorozataként is felfogható, és ebből a szempontból komoly módszertani kihívást jelent az, hogy ezeket az átmeneteket meg tudjuk-e ragadni megfelelő társadalmi-demográfiai kategóriákkal.

A háztartás-összetételre vonatkozóan itt bemutatott mobilitási kategóriák úgy véljük, hogy közelebb vittek az említett életciklusbeli átmenetek megragadásához, hiszen sok esetben regisztrálható volt a mobilitási kategóriáknak, mint „átmeneteknek”, és az anyagi viszonyokat tükröző indikátoroknak az együtt járása.

A dinamikus munkaerő-piaci kategóriákkal pedig a mobilitási folyamatok egy sajátos szegmensét, a munkaerő-piaci esélyeket próbáltuk meg mérhetővé tenni, illetve bemutatni ennek az életkörülményekre gyakorolt hatását. E szegmens szerepe némiképp hasonlatos az iskolai végzettséghez, amennyiben ez utóbbi is fontos mobilizációs csatorna a társadalmi rétegződés viszonylatában. Ám az általunk vizsgált munkaerő-piaci mobilitás közvetlenebb kapcsolatot mutat a társadalmi tagozódás formálódásával, hiszen az iskolai végzettség esetében a megszerzett tudástőke még „konvertálásra” vár, amely konverzációs folyamat éppen a munkapiacra zajlik.

Adataink meglehetősen szoros kapcsolatot mutattak a munkaerő-piacon megjelenő „teljesítmények” és a jövedelmi viszonyok között, amely alapján úgy véljük, hogy a kialakított indikátor jelentős magyarázó erővel bír a rétegződési folyamatok értelmezésében.

IRODALOM

- Cseres-Gergely Zs. (2005): *Inaktív középkorú emberek és háztartások: ösztönzők és korlátok*. Budapest: PM Kutatási Füzetek.
- Harcza I. (2000): Változások a szociális segélyezettek helyzetében a városokban. In Elekes Zs.–Spéder Zs. szerk.: *Törések és kötések a magyar társadalomban*. Budapest: Andorka Rudolf Társadalomtudományi Társaság–Századvég Kiadó, 28–48.
- Harcza I. (2008): A munkaerő-piaci pozíció és a háztartás-összetétel változásának vizsgálata dinamikus jelzőszámokkal. Kézirat.
- Jelentés a Változó Életkörülmények Adatgyűjtés 2005-ös hullámáról* (2006). In *Társadalmi egyenlőtlenségek és kirekesztődés 3*. Budapest: KSH.
- Kamarás F. –Szukits Klára (2004): *Tíz évvel a házasságkötés után*. Budapest: KSH.

- Kapitány Zs.–Molnár Gy. –Virág I. (2005): *Háztartások a tudás- és munkapiacra*. Budapest: MTA Közgazdaságtudományi Intézet.
- Kertesi G. (2000): A cigányfoglalkoztatás leépülése és szerkezeti átalakulása 1984 és 1994 között. Munkatörténeti elemzés. *Közgazdasági Szemle*, 47(május): 406–443.
- Monostori J. (2007): A korai nyugdíjazás jelensége és annak társadalmi meghatározottsága. *Demográfia*, 50(2–3): 220–251.
- Pongrácz T.–S. Molnár E. (1994): *Serdülőkorban szült anyák társadalmi, demográfiai jellemzőinek vizsgálata*. Budapest: KSH. Népeségtudományi Kutató Intézet Kutatási Jelentései. 53.
- Spéder Zs. (2002): *A szegénység változó arcai*. Budapest: Andorka Rudolf Társadalomtudományi Társaság–Századvég Kiadó.
- Spéder Zs.– Kapitány B. (2007): *Gyermekek: vágyak és tények. Életünk fordulópontjai*. Műhelytanulmányok 6. Budapest: KSH Népeségtudományi Kutató Intézet. Budapest.

FÜGGELÉK

3. táblázat A jövedelmi ötödök szerinti megoszlás 2005-ben,
a háztartás-összetétel mobilitási kategóriái szerint
– Belépési mobilitás oldaláról nézve –

Kategóriák	Jövedelmi ötödök (%)					
	1	2	3	4	5	Össz.
<i>Házaspár</i>						
Mindkét évben házaspár	7,4	15,9	27,5	25,7	23,6	100,0
2001-ben házaspár egy 19 év feletti gyerekkel, 2005-ben házaspár	7,4	15,1	17,5	22,5	37,4	100,0
<i>Házaspár egy 19 év alatti gyerekkel</i>						
Mindkét évben házaspár egy 19 év alatti gyerekkel	17,3	14,3	24,9	19,6	24,0	100,0
<i>Házaspár egy 19 év feletti gyerekkel</i>						
Mindkét évben házaspár egy 19 év feletti gyerekkel	13,0	9,6	19,9	25,8	31,7	100,0
2001-ben egy 19 év alatti, 2005-ben egy 19 év feletti gyerekkel	22,7	19,0	11,2	17,6	29,4	100,0
2001-ben két 19 év feletti, 2005-ben egy 19 év feletti gyerekkel	5,1	12,3	24,0	23,8	34,8	100,0
<i>Házaspár két 19 év alatti gyerekkel</i>						
Mindkét évben két 19 év alatti gyerekkel	21,3	21,1	18,0	21,1	18,6	100,0
2001-ben egy, 2005-ben két 19 év alatti gyerekkel	15,1	41,6	18,4	13,1	11,9	100,0
<i>Házaspár egy 19 év alatti, és egy 19 év feletti gyerekkel</i>						
Mindkét évben egy 19 év alatti, és egy 19 év feletti gyerek	35,9	19,4	17,1	13,3	14,4	100,0
2001-ben két 19 év alatti, 2005-ben egy 19 év alatti és egy feletti gyerek	22,8	17,4	31,7	17,7	10,4	100,0
<i>Házaspár két 19 év feletti gyerekkel</i>						
Mindkét évben két 19 év feletti gyerek	9,6	12,3	18,9	26,6	32,6	100,0
2001-ben egy 19 év alatti és egy 19 év feletti, 2005-ben két 19 év feletti gyerek	3,1	12,8	19,7	33,2	31,2	100,0
<i>Házaspár három és több gyerekkel</i>						
Mindkét évben csak 19 év alatti gyerek	52,1	21,3	16,7	4,0	5,9	100,0
2001-ben csak 19 év alatti, 2005-ben legalább egy 19 év alatti gyerek mellett felnőtt gyerekek	40,0	19,3	17,4	10,9	12,3	100,0
2001-ben két, 2005-ben három 19 év alatti gyerek	40,8	22,8	10,4	7,6	18,3	100,0
Mindkét évben – a 3 és több gyerek közül - legalább egy 19 év alatti	21,0	27,4	34,8	6,0	10,8	100,0
2001-ben házaspár gyerekkel*, 2005-ben házaspár gyerekkel*	25,4	19,0	17,5	19,0	19,1	100,0
Házaspárból házaspár gyerekkel*	8,1	18,3	30,6	23,0	20,1	100,0
2001-ben egy szülő gyerekkel, 2005-ben házaspár gyerekkel*	23,7	19,8	24,3	18,0	14,2	100,0
2001-ben egyéb egy családos, 2005-ben házaspár gyerekkel	30,2	26,6	14,5	17,9	10,8	100,0

* Bármilyen korú gyerekkel.

3. táblázat folytatása A jövedelmi ötödök szerinti megoszlás 2005-ben,
a háztartás-összetétel mobilitási kategóriái szerint
– Belépési mobilitás oldaláról nézve –

Kategóriák	Jövedelmi ötödök (%)					
	1	2	3	4	5	Össz.
<i>Egy szülő gyerekekkel</i>						
Mindkét évben egy szülő 19 év alatti gyerekekkel	37,8	15,8	16,6	10,8	18,9	100,0
2001-ben házaspár gyerekekkel, 2005-ben egy szülő 19 év alatti gyerekekkel	40,4	21,4	15,4	20,0	2,9	100,0
2001-ben házaspár gyerekekkel, 2005-ben egy szülő 19 év feletti gyerekekkel	11,0	25,5	17,6	23,3	22,5	100,0
Mindkét évben egy szülő 19 év feletti gyerekekkel	11,5	21,4	14,1	28,2	24,8	100,0
<i>Egyedülálló</i>						
Mindkét évben egyedülálló	10,8	21,0	22,3	22,7	23,2	100,0
Házaspárból egyedülálló	17,1	20,2	24,1	22,1	16,6	100,0
Mindkét évben egyéb egy családos háztartás	12,0	13,5	26,0	22,2	26,3	100,0
Egyéb egy családos formációk	15,1	19,8	20,9	20,2	24,0	100,0
Legalább az egyik évben többszalados, többháztartásos	20,5	24,1	19,9	23,3	12,3	100,0
Összesen	19,3	19,5	20,9	20,7	19,6	100,0
<i>Ezen belül: mindkét évben egyedülálló</i>						
- 60 év alatt	22,8	15,2	7,0	17,5	37,5	100,0
60 éves és idősebb	6,6	23,0	27,7	24,6	18,1	100,0
<i>Mindkét évben házaspár</i>						
60 év alatt	13,0	11,2	19,6	22,4	33,9	100,0
60 éves és idősebb	4,8	18,0	31,2	27,2	18,8	100,0

4. táblázat A szubjektív depriváció megjelenése 2005-ben, a háztartás-összetétel mobilitási kategóriái szerint
 – Belépési mobilitás oldaláról nézve –

Kategóriák	A depriváció típusa (%)								Összesen
	Csak szubjektív	Jövedelmi + lakás + szubjektív	Jövedelmi + lakás	Jövedelmi + szubjektív	Csak jövedelmi	Lakás + szubjektív	Csak lakás	Nem deprivált	
Házaspár									
Mindkét évben házaspár	11,3	1,0	1,5	2,3	4,7	2,2	5,5	71,4	100,0
2001-ben házaspár egy 19 év feletti gyerekkel, 2005-ben házaspár	9,2	0,5	0,8	3,8	4,0	1,6	5,5	74,5	100,0
Házaspár egy 19 év alatti gyerekkel									
Mindkét évben házaspár egy 19 év alatti gyerekkel	3,2	2,6	1,9	4,3	12,6	-	4,1	71,2	100,0
Házaspár egy 19 év feletti gyerekkel									
Mindkét évben házaspár egy 19 év feletti gyerekkel	9,9	2,3	0,7	4,8	5,3	1,5	3,8	71,7	100,0
2001-ben egy 19 év alatti, 2005-ben egy 19 év feletti gyerekkel	3,6	2,3	2,4	-	21,4	1,3	-	68,9	100,0
2001-ben két 19 év feletti, 2005-ben egy 19 év feletti gyerekkel	17,0	-	-	-	5,2	1,2	1,8	74,8	100,0
Házaspár két 19 év alatti gyerekkel									
Mindkét évben két 19 év alatti gyerekkel	6,4	2,8	4,0	3,9	14,9	-	1,3	66,9	100,0
2001-ben egy, 2005-ben két 19 év alatti gyerekkel	7,7	0,5	-	-	23,9	1,4	-	66,4	100,0
Házaspár egy 19 év alatti, és egy 19 év feletti gyerekkel									
Mindkét évben egy 19 év alatti, és egy 19 év feletti	14,4	2,1	-	7,6	26,2	-	2,6	47,1	100,0
2001-ben két 19 év alatti, 2005-ben egy 19 év alatti és egy feletti	5,2	-	-	6,3	18,7	-	-	69,8	100,0

* Bármilyen korú gyerekkel

4. táblázat *follytatása* A szubjektív, illetve az objektív depriváció megjelenése 2005-ben, a háztartás-összetétel mobilitási kategóriái szerint
 – Belépési mobilitás oldaláról nézve –

Kategoriák	A depriváció típusa (%)								Nem deprivált	Összesen
	Csak szubjektív	Jövedelmi + lakás + szubjektív	Jövedelmi + lakás + szubjektív	Jövedelmi + szubjektív	Csak jövedelmi	Lakás + szubjektív	Csak lakás			
<i>Házaspár két 19 év feletti gyerekkel</i>										
Mindkét évben két 19 év feletti gyerekkel	9,7	0,9	-	3,0	5,8	-	1,6	79,1	100,0	
2001-ben egy 19 év alatti és egy 19 év feletti, 2005-ben két 19 év feletti gyerekkel	4,0	-	1,4	-	2,9	-	4,3	87,4	100,0	
<i>Házaspár három és több gyerekkel</i>										
Mindkét évben csak 19 év alatti gyerekkel	4,2	13,6	6,3	11,8	25,6	1,2	2,3	35,0	100,0	
2001-ben csak 19 év alatti, 2005-ben legalább egy 19 év alatti	5,2	2,2	5,7	15,4	19,4	3,5	-	48,6	100,0	
2001-ben két, 2005-ben három 19 év alattival	8,7	6,3	13,9	7,7	15,2	-	4,6	43,6	100,0	
Minikét évben – a 3 és több közül – legalább egy 19 év alattival	24,8	1,5	4,5	7,9	9,7	-	-	51,6	100,0	
2001-ben házaspár gyerekkel*, 2005-ben házaspár gyerekekkel*	6,6	2,5	1,4	7,6	17,0	3,4	0,4	61,4	100,0	
<i>Házaspárból házaspár gyerekkel*</i>	3,8	0,5	-	1,4	10,6	2,1	1,0	80,6	100,0	
<i>2001-ben egy szülő gyerekkel, 2005-ben házaspár gyerekekkel</i>	14,8	4,1	6,4	4,4	10,9	-	0,8	58,5	100,0	
<i>2001-ben egyébként egy családos, 2005-ben házaspár gyerekekkel</i>	7,5	4,9	1,8	8,9	16,9	-	3,5	56,5	100,0	

* Bármilyen korú gyerekekkel

4. táblázat *folytatása* A szubjektív, illetve az objektív depriváció megjelenése 2005-ben, a háztartás-összetétel mobilitási kategóriái szerint
 – Belépési mobilitás oldaláról nézve –

Kategóriák	A depriváció típusa (%)								
	Csak szubjektív	Jövedelmi + lakás + szubjektív	Jövedelmi + lakás	Jövedelmi + szubjektív	Csak jövedelmi	Lakás + szubjektív	Csak lakás	Nem deprivált	Összesen
<i>Egy szülő gyerekekkel</i>									
Mindkét évben egy szülő 19 év alatti gyerekekkel	12,1	8,8	7,0	7,9	15,2	1,0	1,9	46,1	100,0
2001-ben házaspár gyerekekkel, 2005-ben egy szülő 19 év alatti gyerekekkel	10,8	7,5	5,6	6,6	27,8	2,1	3,4	36,2	100,0
2001-ben házaspár gyerekekkel, 2005-ben egy szülő 19 év feletti gyerekekkel	17,4	4,1	0,5	-	10,4	3,0	7,2	57,5	100,0
Mindkét évben egy szülő 19 év feletti gyerekekkel	12,8	5,5	1,4	4,6	4,4	4,7	7,5	59,1	100,0
<i>Egyedülálló</i>									
Mindkét évben egyedülálló	13,0	4,3	2,8	2,6	2,6	8,9	12,7	52,1	100,0
Házaspárból egyedülálló	15,4	4,0	2,6	6,6	7,3	5,2	6,2	52,7	100,0
<i>Mindkét évben egyéb egy családos háztartás</i>	10,0	2,0	0,8	4,6	7,5	0,4	1,5	73,4	100,0
<i>Egyéb egy családos formációk</i>	10,6	4,3	1,7	4,6	7,6	2,7	4,0	64,4	100,0
<i>Legalább az egyik évben többeslados, többháztartásos</i>	11,2	4,5	3,5	7,5	10,0	2,4	6,5	54,4	100,0
<i>Összesen</i>	9,5	3,5	2,6	5,3	11,2	2,1	4,1	61,6	100,0

* Bármilyen korú gyerekekkel